

publiku sú určené jednotlivé filmy, z čoho vyplynulo, že jednou z budúcich tém môžu byť rôzne druhy, typy etnomuzikologických filmov – kritické, umelecké, výchovné atď. Vzhľadom na to, že nahrávanie videí je dnes

už bežnou súčasťou práce etnomuzikológa v teréne, činnosť novozaloženej pracovnej skupiny v rámci ICTM bude dôležitá.

Jana Belišová

Karel IV. (1316 – 1378) a hudební odkaz jeho doby. Charles IV (1316 – 1378) and the Musical Legacy of His Era. Medzinárodná muzikologická konferencia, Praha, 10. – 11. novembra 2016

V novembri minulého roka sa v rámci osláv 700. výročia narodenia českého kráľa Karola IV. Luxemburského uskutočnila na Etnologickom ústave AV ČR medzinárodná muzikologická konferencia pod názvom *Karel IV. (1316 – 1378) a hudební odkaz jeho doby*.

Hlavnými organizátormi konferencie boli Kabinet hudobnej histórie Etnologického ústavu Akadémie vied Českej republiky (ďalej AV ČR) a Ústav hudobnej vedy Karlovej univerzity. Program vedeckého podujatia bol zameraný na výskum a analýzu stredovekej hudobnej kultúry doby Karola IV. a s tým súvisiacu prezentáciu najnovších výsledkov bádania. Program konferencie bol doplnený sprievodnými akciami: koncertom súboru *Schola Gregoriana Pragensis* s programom *Carolus IV – Rex et Imperator*, moderným komponovaným programom na tému *Osobnost Karola IV. v české hudbě 20. století* a exkurziou na Hrad Karlštejn.

Organizátori konferencie zostavili bohatý multiodborový program (z oblasti muzikológie, kodikológie, dejín výtvarného umenia), v ktorom figurovali vedeckí pracovníci z Čiech, Maďarska, Poľska, Nemecka, Izraela, Holandska, Slovenska a Rakúska.

Prvý blok konferencie „Chorální tradice – liturgie – prameny“ otvoril referát českej muzikologičky a súčasnej vedúcej Kabinetu hudobnej histórie Etnologického ústavu AV ČR Hany Vlhouje-Wörner na tému *Mariánske alelujové spevy českého pôvodu druhej polovice 14. storočia*. Hlavným cieľom príspevku bolo predstavenie špecifického repertoáru mariánskych alelujových spevov, ktoré patrili v stre-

doeurópskom priestore a v Čechách k jednému z najpopulárnejších žánrov. V týchto spevoch možno pozorovať všetky dôležité zmeny neskorostredovekých kompozičných zvyklostí a nové štýlové trendy druhej polovice 14. storočia (napr. kolekcia mariánskych aleluj z tzv. *Mariánskeho graduálu PrM XII A 1* z konca 14. storočia). V popredí záujmu stáli najmä spevy na votívne omše, ktoré sa stali predmetom a vzorom ďalšieho napodobňovania a kontrafaktúrového spracovania. Alelujové spevy boli podobné rýmovaným modlitbám a melódiám, v ktorých prevládali neskorostredoveký E a F modus (*modus mixtus*) a po prvýkrát sa objavujú aj rýmované vsuvky (*cantus fractus*).

Príspevok maďarskej muzikologičky Ágnes Papp z Maďarskej akadémie vied *Žalmové diferencie v Antifonári Arnošta z Pardubic* predstavil špecifickú časť jedného z najdôležitejších hudobných prameňov českého stredoveku, monumentálneho trojzväzkového *Antifonára P 6* z Archívu Pražského hradu – z fondu Knižnice Metropolitnej kapituly sv. Víta. Autorka referátu prezentovala detailnú analýzu žalmových diferencií antifonára. Charakter a špecifické rysy (modifikácie, razúry, korektúry) oficiových spevov Prahy demonštrovala na príklade vnútornej analýzy jednotlivých tonálnych štruktúr antifón.

Český muzikológ David Eben priblížil v príspevku *...et ego nesciebam. Úvahy o responzóriu Vibrans miles lanceam z oficia sv. Kopie* neobyčajné zberateľské aktivity českého kráľa Karola IV. Produktom jeho nevšednej aktivity v cirkevnom živote stredove-

kých Čiech bolo aj zavedenie špeciálnej úcty k pozostatkom sv. Kopie, zavedenie nového cirkevného sviatku sv. Kopie a kincov a uvedenie do praxe novoskomponovaného officia s vlastným repertoárom k tomuto sviatku. Na základe konkrétnej analýzy responzória *Vibrans miles lanceam* autor naznačil cestu k ďalšiemu poznaniu charakteristických črt a pôvodu tohto repertoáru.

Eva Vergosová z Ústavu hudobnej vedy Karlovej univerzity prezentovala v príspevku *Diecézna omšová tradícia a série Alleluia v pražskej katedrále* základný prehľad omšových alelujových spevov povelkonočného obdobia (*post Pascha*) a obdobia po Zoslaní Ducha Svätého (*post Pentecosten*) v rukopisoch českej proveniencie. Hodnotenia prameňov vychádzali z komparácie rôznych tradícií, z ktorých skúmané materiály pôvodne vychádzali. Predstavené boli taktiež základné piliere reformy českej liturgie, ktorú v Čechách presadzoval arcibiskup Arnošt z Pardubic.

Jana Vozková z Kabinetu hudobnej histórie Etnologického ústavu AV ČR predniesla zaujímavý príspevok *Nenápadný význam tretej pôstnej nedele*, v ktorom predstavila špeciálny repertoár veršovaných ofertórií v dobe Karola IV. Zvláštnu pozornosť venovala ofertóriu *Justitiae Domini* z tretej pôstnej nedele, ktoré obsahuje zaujímavú prosulu. Príspevok dokumentoval aj možnosti praktickej realizácie tohto unikátneho spevu.

Renáta Modráková z Národnej knižnice v Prahe predstavila v príspevku *Tvorba notovaných rukopisov skriptória kláštora benediktínok sv. Jiří na Pražskom hrade v Karolovej dobe* činnosť samostatného stredovekého skriptória benediktínok u sv. Jiří na Pražskom hrade. Prostredníctvom najnovších výskumov prezentovala históriu a hlavné osobnosti skriptorskej činnosti tejto špecifickej cirkevnej inštitúcie. Na základe podrobných paleograficko-kodikologických rozborov osvetlila vzťahy jednotlivých tvorcov rukopisov (notátor – pisár, korektor – pisár, notátor – iluminátor).

Doktorandka Ústavu hudobnej vedy Univerzity Karlovej v Prahe Barbora Kabátková predniesla príspevok *Tradícia či inovácia? Premena repertoáru officia sviatkov svätých*

v stredovekých prameňoch kláštora sv. Jiří na Pražskom hrade. Hlavnou témou príspevku bola prezentácia komparačných vyhodnotení repertoáru oficiových spevov sanktorálu rukopisov zo ženského benediktínskeho Kláštora sv. Jiří na Pražskom hrade. Cieľom referátu bolo komplexné predstavenie tejto časti hudobného repertoáru v stredoeurópskom kontexte.

Ute Evers z Univerzity v Augsburgu (Filologicko-historická fakulta, Katedra nemeckého jazyka a stredovekej literatúry) predniesla v príspevku *České velkonočné hry* detailnú filologickú analýzu tradície českých veľkonočných hier od 14. storočia (*Prvá hra o troch Máriach CZ-Pu I B*, f. 135v-137v; *Druhá hra o troch Máriach CZ-Pu VIII G 29b*, f. 133r-137v; fragment *CZ-Pnm I F 43*). Príspevok sa zaoberal otázkou, ktoré literárne prvky patrili do liturgie a ktoré do neliturgickej oblasti. Prínosný moment referátu tvorila analógia a porovnanie výskumov českých a nemeckých prameňov.

Robert Klugseder z Inštitútu pre umenie a hudobnohistorický výskum Rakúskej akadémie vied v príspevku *Rakúsky kláštor Sankt Florian a jeho vzťahy s Poľskom a s Čechami* predstavil bohatú kláštornú knižnicu Kláštora St. Florian. Keďže knižnica obsahuje takmer 800 stredovekých rukopisov od 9. storočia (z toho takmer 200 liturgických), patrí táto zbierka medzi najvzácnejšie cirkevné zbierky v Rakúsku. Autor referátu predniesol komplexnú analýzu 34 stredovekých hudobných rukopisov a detailný rozbor officia sv. Floriána (sviatok slávený dňa 4. 5., *Breviár XI 384*) vo vzťahu so slávením sviatku *Translatio s. Floriani* (prenesenie ostatkov z Krakova) a sviatok sv. Stanislava.

Eva Veselovská z Ústavu hudobnej vedy Slovenskej akadémie vied predstavila v príspevku *Hudobný odkaz doby Karola IV. v stredovekých prameňoch z územia Slovenska* dve oblasti stredovekej hudobnej kultúry, ktoré boli koncom stredoveku pod silným českým vplyvom. Referát priblížil analýzu českej notácie a pražskej liturgickej tradície (napr. sviatok sv. Víta) prostredníctvom konkrétnych prameňov (z Bratislavy, Trenčína a z Kremnice).

Vedecký pracovník Ústavu hudobnej vedy Univerzity Karlovej Jan Ciglbauer predniesol príspevok *Nový pohľad na najstaršie zbierky latinských piesní v Čechách*. Referát sa zaoberal metodológiou a analýzou hudobných rukopisov s repertoárom latinských piesní (CZ-Pu XIV G 17, CZ-V H 11).

Druhý deň konferencie pokračoval blokom „Hudobná teória – repertoár – kontexty“. Na úvod vystúpil Michael Bernhard (Hudobné vedy, Bavorská akadémia vied Mníchov) a Elżbieta Witkowska-Zaremba (Inštitút umenia, Poľská akadémia vied Varšava) s mimoriadne obsažným príspevkom *Hudobná teória v českých krajinách v 14. storočí*. Autori referátu podali komplexný prehľad hudobnoteoretických prameňov, ktoré sa týkali napr. výučby kvadrívia, pravidiel menzurálnej notácie a kontrapunktu, základných poučiek a gregoriánskeho chorálu. Špeciálnu pozornosť venovali novoobjavenému brnianskemu rukopisu 114/123, v ktorom boli objavené štyri traktáty o dobovej hudobnej teórii. Autorom jedného z nich je istý Zdislav, ktorého možno pokladať za prvého českého hudobného teoretika. Verzologický rozbor Zdislavovej teoretickej básne naznačil spojenie s najdôležitejším okruhom hollan-drinových chorálnych traktátov.

Martin Horyna z Juhočeskej univerzity z Českých Budějovic predniesol príspevok *Neznámy fragment hudby obdobia ars nova – poznámka k stredoeurópskej teórii a praxi okolo roku 1400*. Vo svojom referáte priblížil problematiku výskumu stredoeurópskych menzurálnych traktátov, ktorých súčasťou bývali príklady konkrétnych skladieb, väčšinou francúzskeho alebo talianskeho pôvodu. Na základe vyhodnotenia nového nálezu fragmentu so skladbou v štýle *ars nova* demonštroval Horyna hlbší pohľad na problematiku analýzy jednotlivých štruktúr podobných rukopisov (notácia, forma, žáner).

Björn Tammen z Inštitútu pre umenie a hudobnohistorický výskum Rakúskej akadémie vied predniesol príspevok z oblasti hudobnej ikonografie s názvom *Anjelskí hudobníci na hrade Karlštejn a české špecifiká harfy a psaltéria v hudobnej ikonografii neskorého stredoveku*. Vo svojom referáte podal hlbkový

ikonografický rozbor inštrumentára fresiek z Hradu Karlštejn. Zvláštnu pozornosť venoval určeniu základných a charakteristických znakov a významu štandardných i lokálne zvláštnych nástrojov (tzv. křídlo alebo české křídlo, harfa, psaltérium).

Nezávislá izraelská vedkyňa Elena Abramova-van Rijk predstavila vo svojom referáte *Cisár Karol IV. a Taliani – milánska epizóda* historické súvislosti a predpoklady vzniku dvoch talianskych madrigalov (trojhlasný viactextový madrigal *Aquil altera – Creatura gentil – Uccel di Dio* od Jacopa da Bologna a dvojhlasný madrigal *Sovran uccello sei fra tutti gli altri* od Donata da Firenze), ktoré súviseli s pobytom a korunováciou kráľa Karola IV. lombardským kráľom v Miláne v roku 1355.

Eliane Fankhauser z Univerzity v Utrechte sa v príspevku *Polyfónne skladby na holandské texty v európskom kontexte* venovala komparácii konvolútov skladieb s menzurálnou polyfóniou zo 14. storočia z Univerzitnej knižnice v Utrechte (NL-Uu 37.I a 37.II). Medzi najvzácnejšie polyfónne skladby tohto prameňa patrili zachované piesne na holandské texty. Vyhodnotenie tohto vzácného materiálu (štýl *ars subtilior*) poukázalo na šírku hudobného repertoáru a rôznosť žánrov v tejto oblasti (fragmenty NL-Lu 2720, Kódex Reina F-Pn 6771).

Maďarská muzikologička Zsuzsa Czagány z Vedeckého centra humanitných vied – z Ústavu hudobnej vedy Maďarskej akadémie vied predniesla príspevok *Itinerár neskorostredovekej sekvencie Ave virginalis forma*. Referát predstavil špecifickú časť neskorostredovekého repertoáru torza *Varadínskeho sekvenciára/graduálu*, ktorý vznikol na objednávku varadínskeho biskupa Jana Filipeca a mapoval šírenie tohto spevu v neskorostredovekých Čechách, Uhorsku a Nemecku.

Náš drahý, nedávno zosnulý kolega Gábor Kiss z Vedeckého centra humanitných vied – z Ústavu hudobnej vedy Maďarskej akadémie vied – prezentoval v príspevku *Analytické poznámky k margináliám z Graduálu Wladislai* najnovšie výsledky výskumov obsahu multiliturgického a interkultúrneho neskorostredovekého rukopisu *Graduálu krá-*

la Vladislava Jagelonského. Nejednoznačný charakter rukopisu prezentuje viaceré vrstvy s českými, poľskými, uhorskými a inými črtami. Nevšedným špecifikom kódexu boli i prípisky používateľov kódexu, ktoré neko-rešpondujú s centrálnym obsahom prameňa.

Česká muzikologička Lenka Hlávková z Ústavu hudobnej vedy Univerzity Karlovej predniesla príspevok pod názvom *Cantus fractus bohemicus – poznámky k repertoáru spevu Credo v českých prameňoch 15. a 16. storočia*. Referát priblížil špecifickú časť novokomponovaného neskorostredovekého chorálového repertoáru, ktorú tvoril tzv. *cantus fractus* alebo *cantus mensuratus*. Príspevok sa zameriaval na problematiku zhudobnených úsekov omšovej časti *Credo* v štýle *cantus fractus* v českých prameňoch do roku 1530. Autorka referátu zhrnula poznatky výskumu v súvislosti s nemeckými rukopismi.

Predposledný príspevok *Cantus fractus bavaricus – predbežné poznámky o málo známom repertoári* predniesla jedna z najväčších osobností výskumu stredovekej hudby v celosvetovom meradle – David Hiley z Univerzity v Regensburgu. Referát podal aktuálny stav bádania problematiky *cantu fractu* v Taliansku a Nemecku (prehľad melódií, ktoré sa nachádzajú v niektorých prameňoch v Bavorsku).

Záverečný referát *Rorate Karlo-Arnoštovské. Niekoľko kapitol z tradície českých rorát v 16. – 19. storočí* českého muzikológa Tomáša Slavického z Kabinetu hudobnej histórie Etnologického ústavu AV ČR predstavil neuveriteľne životaschopnú, takmer šesťstoročnú tradíciu stredovekých adventných spevov *Rorate*. Autor referátu dokumentoval výskum týchto unikátnych spevov, premenu repertoáru, snahu o reinterpretáciu a obnovu rorátnych nápevov v duchu tradície doby Karola

IV. kontinuálne až do doby činnosti Dobroslava Orla (1921).

Záverečnú vedeckú diskusiu rozprúdilo množstvo podnetov z konferenčných príspevkov. Konfrontácia výsledkov výskumov odkazu doby mimoriadnej osobnosti českých dejín – kráľa Karola IV. – priniesla mnohé cenné a inšpiratívne podnety pre ďalší výskum stredovekej hudobnej kultúry v širšom európskom priestore. V diskusii rezonoval najmä fenomén stredovekej kultúry v Čechách druhej polovice 14. storočia. Obdobie Karlovej vlády bolo v porovnaní s dnešnou dobou v znamení neuveriteľného kultúrneho rozkvetu spoločnosti. Bohatstvo a rozmanitosť hudobnej kultúry tejto doby výborne predstavil fantastický koncert *Scholy Gregorians Pragensis* pod vedením Davida Ebena pod názvom *Carolus IV. Rex et Imperator*. Dramaturgicky výborne zostavený repertoár bol interpretovaný profesionálne, dynamicky, a paradoxne i subjektívne, v duchu dobovej intimity a nábožnosti.

Atraktívnou súčasťou konferencie bola i návšteva Hradu Karlštejn, ktorú sprevádzali odborné prednášky Lukáša Matouška (stredoveká ikonografia a organológia) a Jana Dienstbiera (Ústav dejín umenia Filozofickej fakulty Univerzity Karlovej).

Kompletný program konferencie prebehol v mimoriadne plodnej vedeckej atmosfére, za čo patrí veľká vďaka hlavným organizátorom konferencie – Lenke Hlávkovej (Ústav hudobnej vedy Univerzity Karlovej), Davidovi Ebenovi (Ústav hudobnej vedy Univerzity Karlovej), Jarmile Procházkovej (Kabinet hudobnej histórie Etnologického ústavu AV ČR) a Jane Vozkovej (Ústav hudobnej vedy Univerzity Karlovej).

Eva Veselovská